

Staten och betalningarna: Betalningar i kris och krig

Betänkande av Betalningsutredningen (SOU 2023:16)

Presentation Norges Bank 30 maj 2023

Fredrik Bystedt, huvudsekreterare

Bakgrund

- Snabb och omfattande digitalisering och minskad kontantanvändning
- Kryptotillgångar och digitala centralbanksvalutor
- Framställning från Riksbanken till riksdagen maj 2019
- Riksdagsbeslut och tillkännagivande juni 2019
- Regeringsbeslut om direktiv och utredare 10 december 2020
- Tilläggsdirektiv 1 september 2022

Uppdraget

- Genomgripande analys av statens roll, historiskt och i framtiden
- Teknisk utveckling och digitalisering
- Minskad kontantanvändning
- Rollfördelningen mellan staten och näringslivet
- Innebörden och behovet av lagliga betalningsmedel (inkl. en ev. e-krona)
- Behovet av att Riksbanken ger ut digitala centralbankspengar, s.k. e-kronor
- Beredskap/säkerhet

Arbetsätt

- **Sakkunniga** från departement, myndigheter, intresseorganisationer, akademi
- **Parlamentarisk referensgrupp** med representanter från samtliga partier i riksdagen
- Över 100 unika **möten** med myndigheter, ideella organisationer, företag, innovatörer, andra länder, EU:s institutioner m.fl.

Huvudfrågeställningar idag

- Vilken roll kan kontanter spela för betalningar i kris och krig?
- Ökad redundans och robusthet – ett motiv för en e-krona?

Två perspektiv på behovet av kontanter och beredskap

Samhällets krisberedskap

”Kontanter avgörande för en god beredskap”

Svenska Dagbladet

Prenumerera

Foto: Izabelle Nordfjell/TT

Att vi har ett fortsatt fungerande kontantsystem är en av de mest kritiska delarna i vår beredskap. Det skriver Ammi Dahlman och Björn Eriksson.

Publicerad 2022-05-30

”Utan kontanter har vi inget alternativ den dagen de digitala systemen slås ut, vare sig det beror på tekniska haverier, medvetna sabotage eller som i Ukraina – krigshandlingar.

Vi såg hur köerna ringlade långa utanför bankomaterna i Kiev. Invånarna var desperata efter kontanter eftersom det var det enda betalmedel som fungerade. Bara med kontanter gick det att köpa mat, vatten, bensin och annat för att ta sig över gränsen till säker mark.”

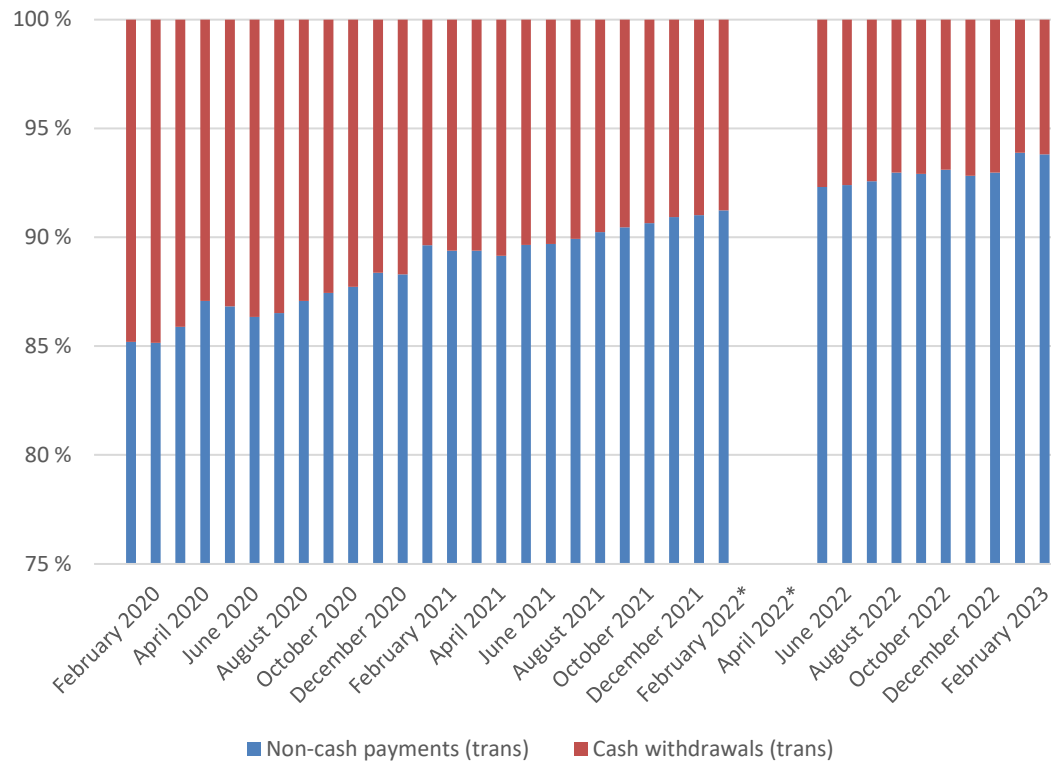
“Even in days of most intensive hostilities on a large theater of war and massive missile strikes, people could make payments, in particular with payment cards. The resilient settlement system helped maintain households’ and businesses’ confidence in the financial system. The security and continuity of cashless operations prevented the induced mass switch of households and businesses to cash payments, with a consequent decrease in the banks’ liquidity.”

National Bank of Ukraine, FSR December 2022

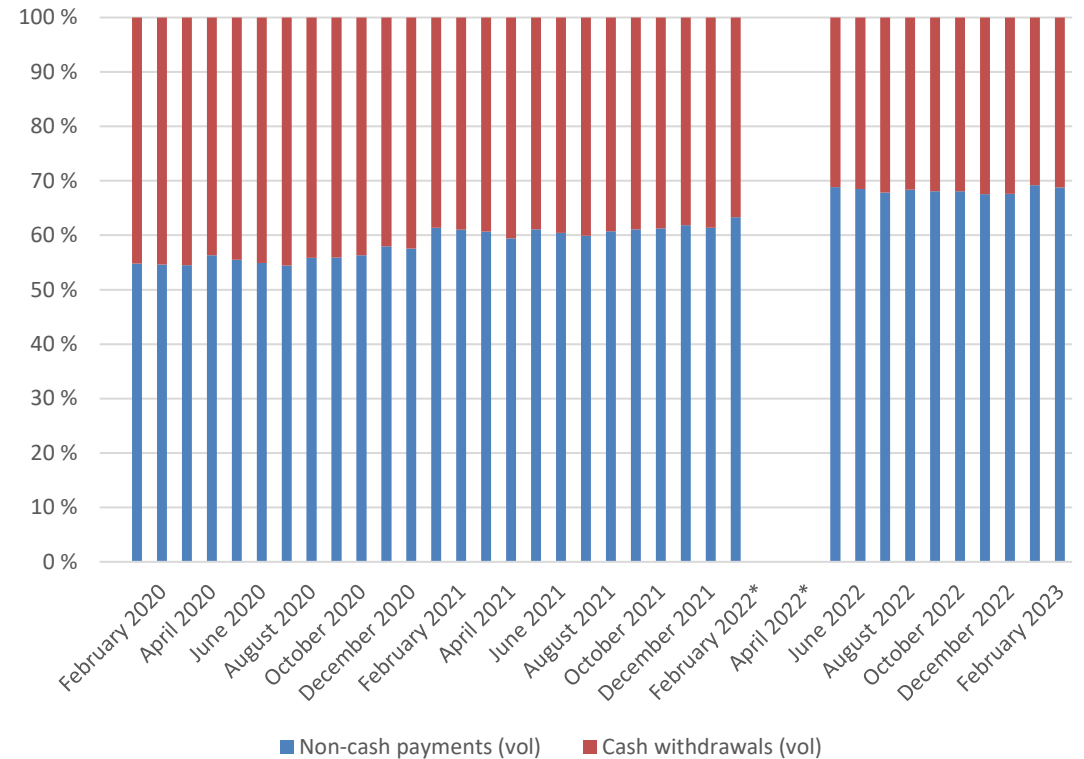
Kontantlösa betalningar i Ukraina ökade efter 24/2/2022

Källa: National Bank of Ukraine

Share of total payments (no. of transactions)

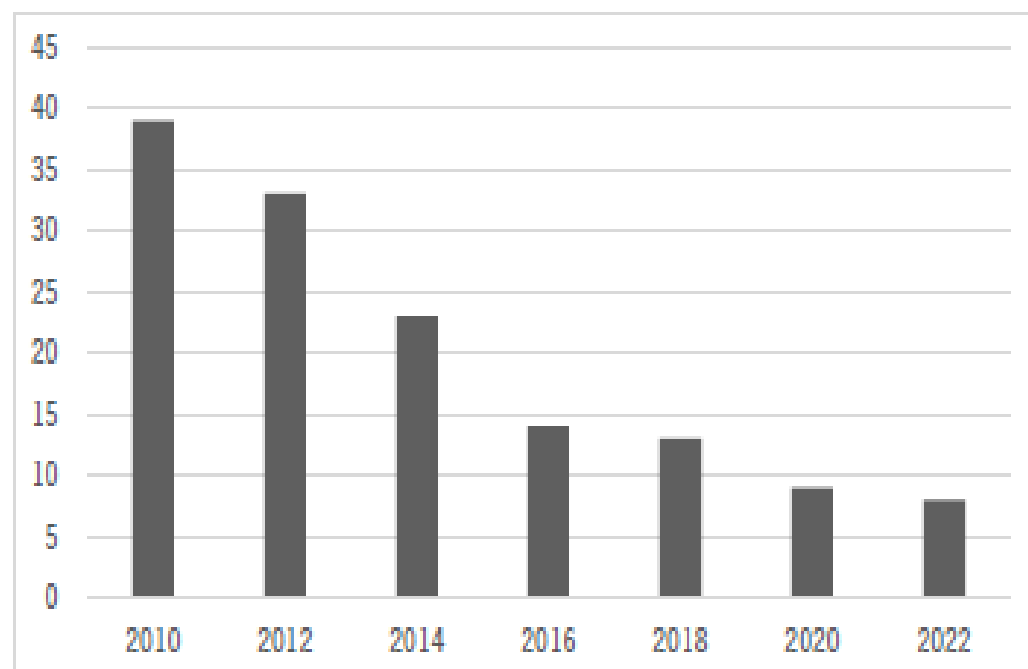
Share of total payments (million UAH)

Kontant användning och –cirkulation i Sverige

Figur 4.8 Andel personer som betalade kontant vid sitt senaste köp år 2010–2022

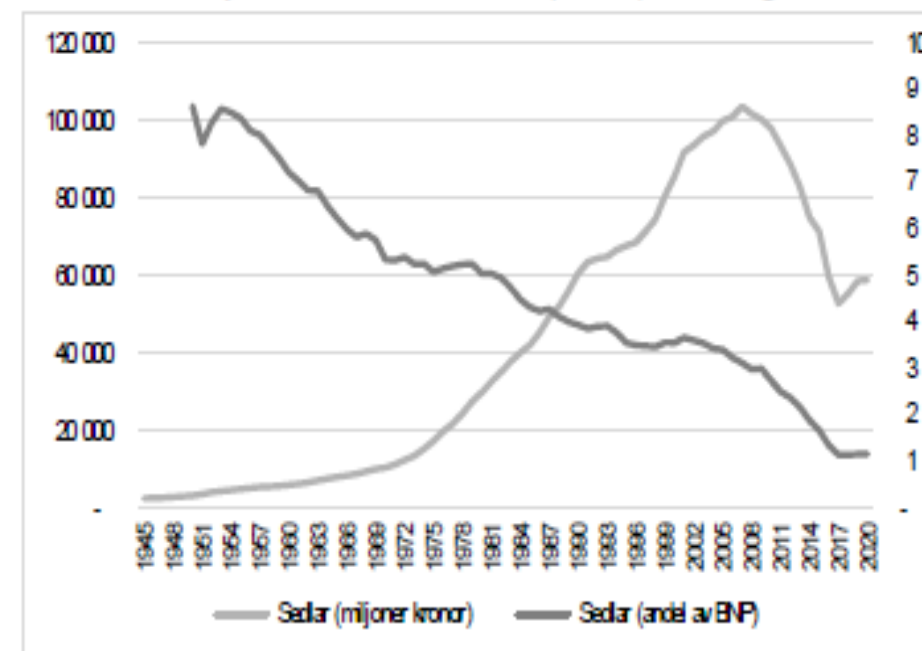
Procent

Källa: Riksbanken. Svenska folkets betalningsvanor (olika årgångar).

Figur 4.9 Sedlar i cirkulation i Sverige år 1945–2020

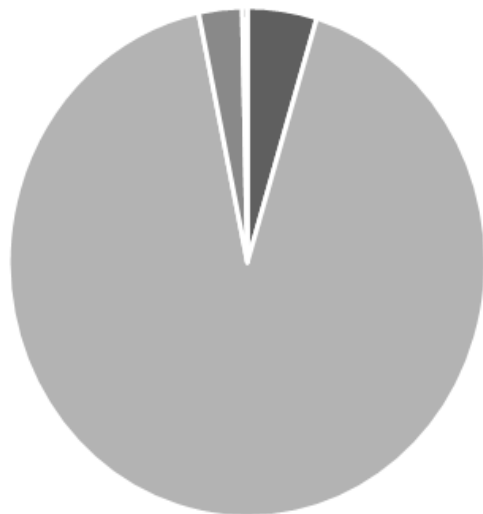
Miljoner kronor (vänster axel) respektive procent (höger axel)

Källa: Riksbanken, Statistiska centralbyrån och egna beräkningar.

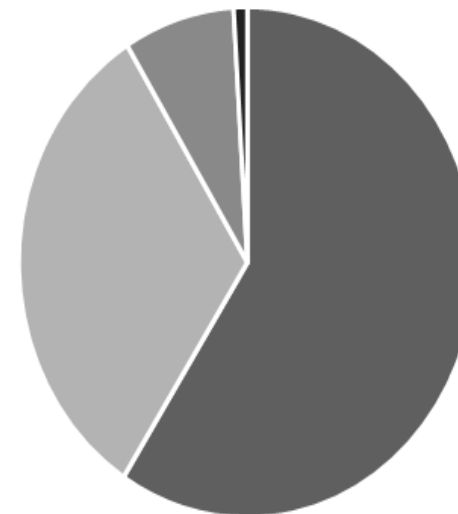
Kontanter liten del av samtliga betalningar

Transaktionsvärde (SEK mdr.)

■ Kort ■ Gireringar ■ Autogiro ■ Kontanter (uttag)

Antal transaktioner (mn.)

■ Kort ■ Gireringar ■ Autogiro ■ Kontanter (uttag)

Utredningens ställningstaganden

- Kontanter har en viktig roll i beredskapssyfte...
- ...men huvudsakligen för vardagsbetalningar
- Kontantinfrastrukturen kan inte skalas upp i tillräcklig omfattning
- Det bör bli lättare att betala med kontanter
- Viktigt med flera olika betalningssätt
- Kort vs lång sikt
- Staten behöver kunna ställa högre krav på (digital) betalningsinfrastruktur
- Statens betalningar sårbara

Utredningens förslag

- Undanröja osäkerhet tillämpning kassaregisterbestämmelser – 'Coop-kraschen' 2021
- Statlig kreditgaranti för vissa offlinebetalningar
- Ingen generell kontantplikt men bör inte uteslutas för livsnödvändiga varor
- Redan rätt att betala offentlighetsrättsliga avgifter kontant
- Laglig rätt att betala kontant:
 - Receptbelagda läkemedel i fysiska apotek
 - Skatt upp till en viss nivå
- Politisk kontrollstation för kontanter senast 2025

En e-kronas roll för robusthet och redundans?

- Generellt: ser idag inte tillräckliga samhällsbehov av att Riksbanken ger ut en e-krona
- En e-krona kan i viss utsträckning reducera brister men andra styrmedel effektivare
- Beredskap i sig inte tillräckligt starkt argument för (betydande kostnader). CB-uppgift?
- Svårt att utforma fullt autonomt e-kronasystem, särskilt med privata intermediärer
- En ev. e-krona bör kunna användas offline
- Riksbanken bör ta ställning senast under 2024

Några ytterligare utmaningar

- Digital driftssäkerhet
- Kritiska stödtjänster som inte är betaltjänster: Swish och BankID
- Harmonisering vs nationell säkerhet
- Många (nödvändiga) förändringar på kort tid som ska genomföras
- Anpassningar till NATO:s *Baseline requirements for national resilience*

Tack! Frågor?

Betänkandet finns tillgängligt här:

www.betalningsutredningen.se

www.regeringen.se

www.sou.gov.se